

KOMUNIKACJA INTERPERSONALNA I TECHNOLOGIE INFORMACYJNE – KOMUNIKACJA RÓWNOLEGŁA – BUDOWANIE WIĘZI TRANSPOKOLENIOWYCH W PERSPEKTYWIE SPOŁECZEŃSTWA INFORMACYJNEGO¹

MIĄSO JANUSZ, KARAŚ PIOTR

Abstrakt

Spoleczeństwo informacyjne, medialne, sieciowe w którym aktualnie żyjemy, które nie jest abstrakcją, ale konkretem, które powoduje ogromną skalę wielowymiarowych transformacji, w tym także powoduje pewien paradoks czasu (P. Zimbardo, J. Boyd, 2009), który może także polegać na dużej skali <odmładzania> nieco starszych, którzy chcą się uczyć i komunikować, najlepszym przykładem są tutaj studenci Uniwersytetu III wieku, a równocześnie, to samo społeczeństwo może niestety <przyspieszać>, proces starzenia młodszych, którzy nie potrafią oprzeć się presji technologii informacyjnych i w których dokonuje się swoistego rodzaju proces nasycania, a nawet przesycaenia Ja (K. Gergen, 2009). Ciągłe wraca odwieczna prawda o tym, że człowiek jest miarą wszystkich rzeczy i to od niego będzie zależało jak uratuje podstawowe antropologiczne formy komunikacji, ubogacając je nowoczesnymi technologiami informacyjno – komunikacyjnymi. Jest to swoistego rodzaju spotkanie paradygmatów, jakichś otwartych formuł, modeli, które się dokonuje przede wszystkim w człowieku. Niniejszym artykułem pragniemy zaprosić do edukacji medialnej, która pragnie być edukacją permanentną, która pragnie służyć wszystkim, niezależnie od wieku, w celu budowania świata bardziej ludzkiego, lepiej się komunikującego i jeszcze lepiej w tym celu technologie informacyjne wykorzystującego.

Abstract

Information, media, net society that we live in at present, which is not abstract but particular, which triggers large – scale transformation including a kind of paradox (P. Zimbardo, J. Boyd, 2009) which may also lead to massive <rejuvenation> of those little older who want to study and communicate (the best example are the students of 3rd Age University) and at the same time the same society may, unfortunately, <accelerate> the ageing process of those younger ones who cannot resist the pressure from information technologies and who are a part of specific process of satisfying or over satisfying of Me (K. Gergen, 2009). The eternal truth about the man being the measure of all things and who will decide on the way of saving basic anthropological means of communication keeps coming back being enriched by modern information and communication technologies. It is, in a way, a meeting of paradigms, some open formula, models which takes place in the man. With this article we want to invite into the field of media education which wants to be permanent and serving all, independently of the age in order to build the world which is more humane, communicates in a better way and uses for this aim information technologies more and more efficiently.

Słowa kluczowe

Komunikacja interpersonalna. Paradygmat. Technologie informacyjne. Permanentna edukacja.

Key words

Interpersonal communication. Paradigm. Information technologies. Permanent education.

Wprowadzenie

Gdy podejmujemy kwestię budowania więzi transpokoleniowych, czyli takich które z ogromną dynamiką łączą ludzi niezależnie od różnic pokoleniowych, a więc tych nieco młodszych i tych nieco starszych, to na pewno zupełnie nowym stymulatorem jest społeczeństwo informacyjne i jego wielowymiarowość, które powoduje to, iż komunikacja

---

¹ Interpersonal communication and information technologies - parallel communication – creating intergenerational bonds in the context of information society

międzyludzka dzięki, m.in., także ekspansji technologii informacyjnych staje się czymś co stwarza na ogromną skalę nowe i wiele możliwości wymiany myśli, idei, emocji, postaw i wszystkiego czym człowiek żyje na co dzień. Świetnie tę kwestię ujął niesamowity, już wówczas Senior, propagator tworzenia więzi transpokoleniowych Jan Paweł, który widział futurystycznie i realistycznie tworzące się nowe przestrzenie komunikacyjne, wspierane technologiami informacyjnymi:

„Środki społecznego przekazu, technologie informacyjne są bowiem nowym <areopagiem> współczesnego świata, wielkim forum, które – jeśli jest w pełni wykorzystywane – umożliwi wymianę autentycznych informacji, konstruktywnych idei i zdrowych wartości, a w ten sposób tworzy wspólnotę osób...” /Jan Paweł II, 2001/.

Podążając tym tropem warto więc zawrócić uwagę w perspektywie edukacji seniorów, którzy chętnie podejmują nowe wyzwania, szczególnie w Uniwersytetach III wieku, na nową przestrzeń spotkania tradycyjnych metod komunikowania, które jawią się wciąż jako ważne i wręcz niezbywalne – jak kontakt face to face przy dobrej kawie, z nowymi dziś metodami, które nasycone są mocno technologiami informacyjnymi, które w jakiś sposób dynamikę komunikacji międzyludzkiej transformują, powstaje bowiem na pewno nowa kultura komunikacyjna, która wymaga badań.

1. Wyzwania i paradoksy komunikacyjne interaktywnego społeczeństwa informacyjnego wg Manuela Castellsa (M. Castells, 2008, s.362 – 369):

— komunikacja równoległa - <rzeczywistość broni się> - w tym obszarze badań coraz częściej pojawia się zjawisko, można by rzec promocji komunikacji równoległej; po latach wielkiej fascynacji nowoczesnymi technologiami informacyjnymi i komunikacyjnymi – *on-line* (np. miłość w sieci...), dziś nadal bardzo je cenimy, a może nawet jeszcze bardziej, powstają swoistego rodzaju wspólnoty wirtualne, są to szanse na ogromną skalę kontaktów o wymiarze ponadnarodowym i globalnym, trudno sobie nawet dziś wyobrazić życie bez telefonu komórkowego, ale coraz częściej idziemy po rozum do głowy i pragniemy ratować, można by rzec to co antropologicznie bliskie człowiekowi, a więc standardowe metody komunikowania, jakimi są kontakty bezpośrednie, bez używania pośredników, albowiem same kontakty przy pomocy mediów, niestety często prowadzą do alienacji i wielu innych problemów; rodzi się więc potrzeba komunikacji równoległej, a więc takiej, która wzmacnia kontakty bezpośrednie, przy pomocy technologii informacyjnych, przy pomocy mediów, ale nie zastępuje; każdy z procesów odgrywa tu swoją ważną rolę;

- ta komunikacja równoległa wymaga promocji także z powodów psychologicznych, a mianowicie kluczowym rozróżnieniem w analizie uspołecznienia jest rozróżnienie między więziami słabymi i mocnymi; komunikacja sieciowa natomiast jest szczególnie dostosowana do rozwijania wielorakich słabych więzi, tych więzi mamy bardzo dużo, to kontakty e-mail'owe, sms-owe, telefoniczne i wiele innych, bieżące badania sugerują, że mieszkańcy Ameryki Północnej mają zazwyczaj ponad tysiąc interpersonalnych powiązań, ale tylko pół tuzina z nich jest bliskich, a nie więcej niż pięćdziesiąt jest istotnie mocnych; Internet sprzyja więc rozprzestrzenianiu się i intensywności tych setek słabych więzi, które tworzą podstawową warstwę interakcji społecznych, jednak na pewno nie są w stanie zastąpić więzi mocnych, które wymagają intensyfikacji kontaktów bezpośrednich, przy możliwym i potrzebnym wsparciu technologii informacyjnych;
- specyfika wspólnot wirtualnych – polega z jednej strony na ogromnym tempie ich ekspansji, użytkownicy Internetu przyłączają się do sieci i grup *on-line* na podstawie podzielanych zainteresowań i wartości, a ponieważ ich zainteresowania są wielowymiarowe, taka jest ich przynależność; z drugiej jednak strony występuje zjawisko wysokiej „stopy śmiertelności” kontaktów, przyjaźni *on-line*, ponieważ pechowy wyrok może zostać zatwierdzony kliknięciem rozłączającym połączenie – na zawsze; to tylko częścią wielowymiarowej charakterystyki wirtualności, która pokazuje następną cechę;
- tą specyficzną cechą społeczeństwa interaktywnego, jest więc ogromna skala ambiwalencji, czyli z jednej strony ogromnych możliwości, a z drugiej strony ogromnych słabości, a także niestety zjawisk patologicznych;
- kolejnym wyzwaniem interaktywnego społeczeństwa sieci jest to, iż przytłaczająca część aktywności wirtualno – komunikacyjnej dokonuje się w pracy lub w kontekście pracy, co rodzi coraz częściej swoistego rodzaju żal o brak wyraźnego oddzielenia pracy od odpoczynku, rodziny od przedsiębiorstwa, osobowości od funkcji; jest to duża skala przesunięcia całej komunikacji zarówno bezpośredniej jak i pośredniej, jednak zdecydowanie w obszar życia zawodowego i podkreślenia jej dynamiki w tym właśnie obszarze;
- konsekwencją powyższego zjawiska jest <tęsknota za prywatnością>, gdy coraz częściej bierzemy drugi telefon komórkowy, dla celów stricte rodzinnych i przyjacielskich, gdy poprzez edukację medialną uczymy się gospodarowania

czasem, w którym zastrzegamy sobie czas na kontakty bezpośrednie i pośrednie tylko w kręgu rodziny i przyjaciół, a po prostu nie odbieramy telefonów z obszaru zawodowego itp.;

- próbujemy w ten sposób odbudowywać <obszary zaniedbane – dotyk, tożsamość>, które w ostatnim czasie uległy lekkiemu zaniedbaniu poprzez rozbudzenie głównie zmysłów wzroku i słuchu; w tym obszarze w komunikacji równoległej zasadniczą rolę odgrywa jednak komunikacja bezpośrednia, w której spotkanie dłoni... nic nie jest w stanie zastąpić, dopiero to spotkanie może być nieustannie przypominane i utrwalane drogą komunikacji pośredniej przy pomocy technologii informacyjno - komunikacyjnych;
- interaktywne społeczeństwo komunikacyjne tworzy specyficzny język i kulturę, które są w trakcie intensywnych badań; zdaniem niektórych analityków komunikacja elektroniczna, szczególnie poczta elektroniczna, stanowi zemstę medium pisanego, powrót do umysłu typograficznego i odzyskiwanie sił przez konstruowany, racjonalny dyskurs; natomiast zdaniem innych, przeciwnie, nieformalność, spontaniczność i anonimowość tego medium stymuluje to, co nazywają oni nową formą „oralności” wyrażaną za pośrednictwem tekstu elektronicznego; jeszcze inni analitycy przewidują tworzenie nowego medium, łączącego różne formy komunikacji, które wcześniej pozostawały rozdzielone; kultura natomiast ulega na ogromną skalę globalizacji począwszy od elegancji adresu poczty elektronicznej aż do szybkiej cyrkulacji modnych wiadomości;

Podsumowując te kilka tylko elementów interaktywnego społeczeństwa informacyjno - sieciowego, w którym komunikacja odgrywa rolę zasadniczą na niebywałą do tej pory skalę, można by mnożyć i rozwijać tę charakterystykę jeszcze długo, chodziło jednak przede wszystkim o pewien rys ogromnej skali transformacji, która rodzi potrzebę komunikacji równoległej, czyli takiej w której komunikacja interpersonalna bezpośrednia, nie jest spychana na dalszy plan osłabiając w ten sposób więzi, ale jest wzmacniania komunikacją przy pomocy technologii informacyjnych.

Jest to swoistego rodzaju spotkanie paradygmatów - paradygmatu komunikacji interpersonalnej i paradygmatu technologii informacyjnych, które rodzi dialektykę ekspansji, wymagającą koniecznych badań, ponieważ podmiotem i przedmiotem jest zawsze człowiek, w pełnym wymiarze życia.

Paradygmat według Oxford English Dictionary jest to wzorzec lub najogólniejszy model, który tym się różni od dogmatu, że:

- nie jest dany raz na zawsze – lecz jest przyjęty na zasadzie konsensusu większości badaczy;
- może okresowo ulec zasadniczym przemianom prowadzącym do głębokich zmian w nauce zwanych rewolucją naukową;
- podważa sens absolutnej słuszności.

Dobry paradygmat winien posiadać kilka istotnych cech:

- być spójny logicznie i pojęciowo;
- być jak najprostszy i zawierać tylko te pojęcia i teorie, które są dla danej nauki rzeczywiście niezbędne;
- dawać możliwość tworzenia teorii szczegółowych zgodnych ze znanymi faktami.

2. Paradygmat komunikacji interpersonalnej – próba modelowa w oparciu o Petera Hartleya (P. Hartley 2006, 37 – 45):

- komunikowanie się interpersonalne występuje między OSOBAMI, a nie między rolami czy maskami, czy stereotypami – może zaistnieć tylko wtedy, gdy rozpoznajemy w sobie OSOBY, różniące się od siebie OSOBY, gdzie podstawą tych relacji jest otwartość, zaufanie i wzajemna troska, (zob. Cz. S. Batnik, Personalizm, 2000);
- komunikowanie się interpersonalne wymaga bezpośrednich spotkań jego uczestników – dopuszcza się sposoby komunikowania się polegające na korzystaniu z tzw. pośredników;
- dwukierunkowość – komunikowanie się interpersonalne stanowi zawsze zjawisko dwukierunkowe;
- nadawanie znaczeń – oznacza to, że możemy dokładnie i jednoznacznie lub wieloznacznie ustalić treść jakiegokolwiek przekazu, a także go zweryfikować;
- intencja – jest związana z pragnieniem przekazania konkretnej wielowymiarowej treści, idei, pragnień, itp.;
- proces – komunikowanie się interpersonalne jest raczej nieprzerwanym procesem niż pojedynczym wydarzeniem;
- czas – należy brać pod uwagę całą historię wzajemnych ludzkich relacji.

3. Paradygmat technologii informacyjnych – próba modelowa w oparciu o Manuela Castellsa (M. Castells, 2008, s. 78 – 84):

- pierwszą cechą nowego paradygmatu jest to, że informacja stanowi jego surowiec: są to technologie działające na informację, a nie informacja służąca do działania na technologie, jak to było w przypadku poprzedniej rewolucji technicznej;
- drugą cechą jest wszechobecność wpływu nowych technologii; ponieważ informacja jest integralną częścią wszelkiej ludzkiej działalności, wszystkie procesy naszej indywidualnej i zbiorowej egzystencji są bezpośrednio formowane (choć z pewnością nie determinowane) przez nowe technologiczne medium;
- trzecia cecha odnosi się do sieciowej logiki każdego systemu czy zbioru systemów, w których operuje się tymi nowymi technologiami informacyjnymi...;
- po czwarte – paradygmat technologii informacyjnej charakteryzuje się elastycznością, co jest jego swoistą cechą (ciągłe zmiany i płynność organizacyjna);
- piątą cechą tej rewolucji technologicznej jest postępujące łączenie się poszczególnych technologii w wysoce zintegrowany system, w ramach którego stare, oddzielne technologiczne procedury stają się dosłownie nieodróżnialne;

Podsumowując – paradygmat technologii informacyjnej nie ewoluuje w stronę zamknięcia się w postaci systemu, lecz ku otwartości w postaci wielokrawędziowej sieci; jest przemożny i narzucający się w swej materialności, lecz jednocześnie plastyczny i otwarty w swym historycznym rozwoju, a jego główne cechy to wszechstronność, złożoność i sieciowość; jest rzeczywiście siłą, być może potężniejszą niż kiedykolwiek, która przenika do jądra życia i umysłu, dlatego też wymaga szczególnie troskliwych o sprawy ludzkie badań.

4. Synteza więziotwórcza paradygmatów ku transpokoleniowości

Spróbujemy w dalszej części naszych poszukiwań dokonać małej syntezy, tych dwóch paradygmatów, oczywiście jest to tylko pewna próba, która może mieć różne wymiary, która nie będzie strukturami wykluczającymi się, ale zazębiającymi, która jak same paradygmaty będzie trochę modelowaniem, a ponad wszystko będzie pragnieniem budowania syntezy, która pragnie służyć człowiekowi w wymiarze jego głębi antropologicznej a zarazem ewolucyjno – dynamicznej.

- **synteza tradycji i nowoczesności** – komunikacja interpersonalna bezpośrednia niesie ze sobą dużą dawkę tego, co dla człowieka tradycyjne, a więc dotyk, bliskość, tego co człowiek pielęgnował i do czego dochodził przez setki lat ewolucji, co okazuje się ciągle dla człowieka ważne i istotne i czego człowiek nie chce odrzucić, bo to są elementy

bardzo ludzkie; równocześnie człowiek jest istotą o ogromnej dynamice rozwojowej i ciągle szuka nowych sposobów docierania do siebie i tu z pomocą przychodzi paradygmat technologii informacyjnych, który jest nieustannie nasycany, a nawet chwilami przesycony nowoczesnością, która to nowoczesność stymuluje to co tradycyjne i nie pozwala popaść w skostnienie; bardzo dobrym przykładem są tutaj studenci Uniwersytetu III wieku, którzy bardzo chętnie zasiadają przy kawie i długo ze sobą biesiadują, ale równocześnie także bardzo chętnie przychodzą na zajęcia z technologii informacyjnych, aby móc komunikować się przy pomocy nowoczesnych metod ze sobą, a także ze swoimi dziećmi i wnukami;

- **synteza statyki i dynamiki** – pragniemy znów w tym miejscu prosić, aby nie traktować tych elementów przeciwstawnie, ale komplementarnie, oraz nie deprecjonować jednego na rzecz gloryfikacji drugiego, albowiem to właśnie w człowieku jest jakaś niesamowita synteza statyki i dynamiki, elementy statyczne to niezmiennie, trwałe, będące pewnym punktem odniesienia, to także historia człowieka, a równocześnie człowiek jest istotą o ogromnej dynamice zmienności, pragnie ciągle czegoś więcej; w przestrzeni spotkania paradygmatów komunikacji interpersonalnej i technologii informacyjnych, można zauważyć także taką syntezę, albowiem komunikacja interpersonalna, choć sama o ogromnej dynamice, niesie także dużą dawkę statyki, to są nasze rytuały, jakby powiedziała analiza transakcyjna, to są nasze zwyczaje i konwenanse, które dziś ulegają pewnym transformacjom pod wpływem właśnie technologii informacyjnych, ale choć chcemy dużo zmieniać, to pragniemy mądrej statyki, która daje pewien spokój komunikacyjny;
- **trwałość i zmienność** – to także niezwykle dynamiczna przestrzeń spotkania paradygmatów, gdzie centrum znów winien być człowiek, którego konstytutywnością są elementy trwałe, które pomagają budować odpowiedzialną osobowość, ale to jest równocześnie ogromna skala zmienności w każdym z nas, która, ufamy w wymiarze antropologicznym i pedagogicznym jest zmiennością pozytywną, czyli ciągle w kierunku struktur lepszych; warto w tej przestrzeni zobaczyć, że tutaj dwa paradygmaty, mogą się świetnie uzupełniać, a nawet zazębiać, albowiem komunikacja interpersonalna, oparta jest na koncepcji osoby, która podkreśla elementy trwałe i niezmiennie, takie filary osobowości (Cz.S.Bartnik, 2000), natomiast technologie informacyjne, to ogromna presja ekonomii, technologii, biznesu i permanentnej zmiany, to taka trochę ciągle nakręcająca się machina;

- **regionalność i globalność** – kolejne bardzo istotne spotkanie, które znów dokonuje się prawdę mówiąc w człowieku; albowiem przy całej potędze globalizacji (Zob. K. Bełch, 2007), której na ogromną skalę pomagają technologie informacyjne, tworząc globalną strukturę informacyjną (GII), w której szczególnie młodzi, poruszają się już jak ryba w wodzie, a starsi, którzy chcą się uczyć, też sobie świetnie radzą (Zob. T. Zasepa, 2001), równocześnie regionalizm nabiera jeszcze większej dynamiki, albowiem buduje na tym co dla człowieka kulturowo bliskie (zob. H. Skorowski, 1998/99); w tej przestrzeni, komunikacja interpersonalna bezpośrednia jest wzmacnianiem regionalizmu, zaś technologie informacyjne wzmacniają głównie globalizację, choć, podkreślamy tendencje te nie są wykluczające, ale syntetyzujące przestrzeń kontaktów międzyludzkich w wymiarze regionalnym i globalnym;
- **doświadczenie i młodość** – tak więc spotkanie paradygmatów, a więc jakichś otwartych, dynamicznych modeli, komunikacji interpersonalnej i technologii informacyjnych, zdaniem autorów może być jakimś świetnym momentem, do syntezy wszystkich powyższych elementów, których można by wymienić zapewne jeszcze więcej, ale przestrzeń publikacji na to nie pozwala, syntezy, która w przestrzeni pedagogicznej będzie zaproszeniem do permanentnej edukacji, tak jak się to dokonuje na korytarzach uniwersyteckich, gdzie budujemy mosty dla wszystkich, niezależnie od wieku przez *<live long education>* i gdzie dokonuje się w wymiarze ludzkim ciągle spotkanie doświadczenia i młodości, co prognozuje, pomimo trudności, nowym, innym zapewne, ale ufamy ciągle dążącym do lepszych struktur - organizmicznym społeczeństwem przyszłości (Zob. P.T. de Chardin, Warszawa 2003).

Podsumowanie

Jako podsumowanie pragniemy zaprosić do osobistych syntez komunikacyjnych, niezależnie od wieku, bo przecież chodzi o skuteczną wielowymiarową komunikację, a moc syntetycznej komunikacji interpersonalnej bezpośredniej połączonej z wykorzystaniem technologii informacyjnych jest zawarta w:

- realizmie relacji,
- zdecydowanym optymizmie,
- twórczej nadziei i dynamizmie,
- społecznym pędzie w nieskończoność,
- wewnętrznym pokój,

- osiągnięciu sensu,
- permanentnej komunikacji.

Wnioski:

- potęga ekspansji technologii informacyjnych rodzi konieczność intensyfikacji komunikacji interpersonalnej →
- ta z kolei potrzebuje antropomocnej koncepcji człowieka – jako osoby więziotwórczej →
- personalizizm systemowy dla komunikacji interpersonalnej – koncepcja człowieka-osoby, a społeczeństwa jako wspólnoty osób, jawi się jako koncepcja potrafiąca się oprzeć potędze sieciowości w kierunku stawiania się człowieka bardziej człowiekiem (KULTURA) →
- rodzi się więc konieczność na miarę chwili *maieutyzacji* (rozbudzania) osoby w wymiarze indywidualnym i społecznym przez komunikację interpersonalną przy pomocy technologii informacyjnych dla lepszego świata...

Bibliografia podstawowa

- Bartnik Cz. S., *Personalizm*, Lublin 2000.
 Belch K., *Wyzwania globalizacji*, Przemysł 2007.
 Castells M., *Spółczesność sieci*, Warszawa 2008.
 Chardin de P.T., *Rozum i wiara*, Warszawa 2003.
 Gergen K., *Nasycone Ja*, Warszawa 2009.
 Hartley P., *Komunikowanie interpersonalne*, Warszawa 2006.
 Jan Paweł II, *Orędzie na Światowy Dzień Środków Społecznego Przekazu 2001*.
 Skorowski H., *Europa regionu*, Warszawa 1998/99.
 Zasepa T., red., *Internet – fenomen społeczeństwa informacyjnego*, Częstochowa 2001.
 Zimbardo P., Boyd J., *Paradoks czasu*, Warszawa 2009.

Bibliografia pomocnicza

- Adler R., Rosenfeld L., Proctor R., *Relacje interpersonalne*, Poznań 2006.
 Castells M., *Siła tożsamości*, Warszawa 2008.
 Flewelling R., *Osobowość twórcza*, Warszawa 1998.
 Griffin E., *Podstawy komunikacji społecznej*, Gdańsk 2003.

Address of authors

Miasto Janusz, Karaś Piotr
Katedra Pedagogiki Medialnej
i Komunikacji Społecznej
Uniwersytet Rzeszowski